

Apstrakti

Aleksandar Fatić

Bol kao uživanje

Bol nije samo neprijatno iskustvo. Njegova fenomenologija je slojevita. Tradicionalna predstava u filozofiji i psihologiji da „ljudi teže zadovoljstvu i izbegavaju bol“ nije sasvim ispravna, jer iskustvo pokazuje da naše prakse kojima ljudi teže uključuju dobrodošlicu bolu: karijerni napredak, preuzimanje neprijatnih odgovornosti, akumulacija moći koja ne doprinosi kvalitetu života itd. Ovo izlaganje posmatra bol kao sastavni deo pojma satisfakcije.

Aleksandra Bulatović

Kritične tranzicije i društveni bol

Ovo izlaganje problematizuje nagle i duboke društvene promene koje nastupaju uprkos prividnoj stabilnosti društvenih sistema. Oslanjajući se na uvide teorije kompleksnih sistema i koncept samoorganizovane kritičnosti, društvene transformacije se razmatraju kao nelinearni procesi u kojima akumulacija napetosti dovodi do prelaska sistema u novo stanje. U tom okviru, društveni bol se ne posmatra isključivo kao individualno iskustvo, već kao indikator strukturnih poremećaja i akumulirane napetosti unutar društva. Svakodnevna iskustva nejednakosti, nesigurnosti i nepravde, iako fragmentirana, menjaju unutrašnju dinamiku sistema i približavaju ga kritičnoj tački.

Izlaganje posebno razmatra paradoks stabilnosti, ukazujući na to da društva često deluju najstabilnije upravo onda kada su najbliža naglim transformacijama. Društveni bol se u tom smislu razume kao signal čija raspodela, vidljivost i politička artikulacija igraju ključnu ulogu u procesima destabilizacije i promene.

Anđela Jelić Čvorović

Normalizacija bola kroz medijske prikaze djece u digitalnom okruženju

U savremenom medijskom okruženju, izveštavanje o događajima koji uključuju djecu često podrazumijeva izlaganje osjetljivih informacija, čime se otvaraju značajna etička i sociološka pitanja u vezi sa zaštitom prava djeteta. Ovakve medijske prakse doprinose široj društvenoj vidljivosti bola i patnje, ali istovremeno nose rizik njihove normalizacije i instrumentalizacije u digitalnom prostoru.

Rad polazi od teze da medijska reprezentacija dječijeg bola ne funkcioniše samo kao informisanje javnosti, već i kao složen mehanizam kroz koji se oblikuju društvene percepcije, emocionalne reakcije i kolektivne norme. Poseban fokus stavlja se na način na koji se djeca predstavljaju u kontekstu kriznih i negativnih događaja, kao i na stepen poštovanja njihovog integriteta u savremenoj medijskoj praksi. Empirijski dio rada zasniva se na analizi sadržaja online portala u Crnoj Gori, pri čemu se ispituju obrasci predstavljanja djece kroz kategorije poput identifikacije (ime, prezime, starost), tematske zastupljenosti (kriminal, nesreće,

obrazovanje, kultura) i tonaliteta medijskih sadržaja. Posebna pažnja posvećena je načinu na koji se traumatični događaji reprodukuju i prenose u digitalnom okruženju.

U završnom dijelu rada, nalazi se interpretiraju u kontekstu digitalne socijalizacije mladih, s ciljem da se ukaže na to u kojoj mjeri kontinuirana izloženost ovakvim sadržajima doprinosi normalizaciji bola i promjeni odnosa prema tuđoj patnji. Rad nastoji da doprinese razumijevanju veze između medijskih praksi, institucionalne odgovornosti i širih društvenih procesa kroz koje se bol i patnja komuniciraju i internalizuju u digitalnom dobu, s posebnim osvrtom na društveni kontekst Crne Gore i regiona.

Emilija Kartalija

„Ne, zašto?": Rodna (ne)vidljivost bola u kulturnim predstavama incesta

Rad analizira kako mlada populacija u Srbiji (18-35 godina) konceptualizuje incest kao društveni tabu, sa posebnim fokusom na paradoks prepoznavanja, odnosno ignorisanja bola unutar rodno uslovljenih interpretativnih okvira. Istraživanje je sprovedeno kroz polustrukturisane intervju sa 32 ispitanika (16 žena i 16 muškaraca) koji nemaju lično iskustvo incesta, sa ciljem da se ispita kako mlađe generacije konstruišu značenje ovog fenomena.

Uprkos odsustvu direktnih pitanja o nasilju, analiza odgovora ukazuje na izražene rodne razlike u percepciji fenomena. Ispitanice su incest spontano tumačile kroz dimenzije nasilja i straha, ističući empatijski bol i moralnu zabrinutost za zamišljenu žrtvu, dok su ispitanici fenomen dominantno sagledavali kroz prizmu seksualizacije i pornografije. Kada su direktno upitani da li incest povezuju sa nasiljem, većina muškaraca reagovala je sa iznenađenjem: „Ne, zašto?“ , što sugerise da ova dimenzija nije prisutna u njihovom interpretativnom okviru. Oslanjajući se na pristup kognitivne antropologije, rad pokazuje da bol u kontekstu incesta nije univerzalno prepoznata kategorija, već da njegova vidljivost zavisi od kulturnih modela kroz koje se fenomen interpretira. Budući da istraživanje nije bilo usmereno na traumu niti nasilje, već na opšte predstave o fenomenu incesta, pojava ove rodne razlike u podacima čini nalaz indikativnim. Time se otvara šira diskusija o tome kako rodno uslovljeni kulturni modeli određuju koje dimenzije patnje bivaju prepoznate, a koje ostaju izvan vidokruga.

Ivana Stepanović

Afektivni Aktivizam na društvenim mrežama: etnografija digitalnih svedočanstava policijske brutalnosti u Srbiji

Ovaj rad istražuje načine na koje građani i građanke Srbije dokumentuju i dele iskustva policijske brutalnosti putem digitalnih platformi, u uslovima u kojima zvanični mediji pod državnim uticajem sistemski prećutkuju ili minimizuju ove događaje. Polazeći od protestnih pokreta koji su kulminirali 2024–2025. godine, rad analizira kako se telesni bol i institucionalna nepravda artikulišu kroz digitalna svedočanstva kao oblik otpora, ali i kao specifična narativna praksa koja nastaje na raskrsnici lične traume i kolektivne političke akcije.

Rad se teorijski oslanja na tri komplementarna konceptualna okvira. Trereov koncept hibridnog medijskog aktivizma omogućava razumevanje načina na koji protestne zajednice u Srbiji prepliću digitalne i vanmrežne prakse otpora, pri čemu Instagram ne funkcioniše kao izolovana platforma već kao čvor u široj infrastrukturi mobilizacije. Papaharisin koncept afektivnih javnosti otvara pitanje emotivne dimenzije ovog procesa, kako deljenje svedočanstava o bolu i nasilju konstituiše privremene zajednice solidarnosti okupljene oko zajedničkog afektivnog iskustva, a ne nužno oko formalizovane političke agende. Konačno, Gillespieova analiza platformske politike upozorava na strukturne uslove pod kojima se ta svedočanstva pojavljuju i cirkulišu: algoritamska logika društvenih mreža, moderacijske politike i pitanje vidljivosti nisu neutralne pozadine već aktivni činioci koji oblikuju koji se glasovi čuju.

Istraživanje kombinuje dve komplementarne metode. Prva je digitalna etnografija kao onlajn posmatranje Instagrama, tokom koje je praćeno nastajanje, širenje i recepcija sadržaja vezanih za policijsko nasilje unutar protestnih zajednica. Druga je analiza narativa na uzorku od 100 Instagram postova prikupljenih tokom etnografskog istraživanja, dopunjena svedočanstvima sa platforme svedocanstva.labs.rs.

Ivana Zagorac

Ranjivost bez subjekta? O paradoksima zaštite od boli i patnje

Zaštita ranjivih tema je o kojoj se u suvremenim demokratskim društvima intenzivno raspravlja. Izraz 'ranjivost' (lat. *vulnus*, *vulnerare*) uobičajeno se koristi za opisivanje pojedinaca koji su fragilni, izloženi, te čije su vlastite snage nedostatne za obranu od ugrožavajućih utjecaja izvana; implicitna je pretpostavka da se nalaze u stanju patnje i trebaju zaštitu onih snažnijih. U izvedbenom smislu radi se o prevođenju suštinski neprevodivih individualnih doživljaja patnje i boli u standardizirane indikatore ranjivosti. Cilj je jednostavnija operacionalizacija zaštite jer stabilne kategorije omogućuju veću vidljivost i prava. Paradoks na koji izlaganje želi ukazati jest da režimi zaštite mogu dovesti do sve slabijeg prepoznavanja ranjivih subjekata kao subjekta, do reduciranog pogleda na ranjivost kao na isključivo negativno stanje, te marginalizacije kohezijske moći koju reakcije na patnju imaju za oblikovanje zdravog društva.

Neda Zdraveva

Pravo u uslovima krize: upravljanje bolom kroz mehanizme odgovornosti

Željko Šarić

Hermeneutika bola i paradoks smisla: Vilhelm Šmid i Alber Kami o nesvodivosti patnje

Rad polazi od teze Vilhelma Šmida da bol zahtijeva hermeneutički rad — traženje smisla i značenja — kao nužan element brige sopstva o sebi. Šmid upozorava da moderna redukcija

bola na fiziološki impuls predstavlja „ukidanje smisla“ koje sopstvu oduzima mogućnost da bol prepozna kao poticaj za egzistencijalnu preobrazbu, te zagovara integraciju bola u koheziju sopstva umjesto njegove puke eliminacije. Rad, međutim, pokazuje da Šmidova pozicija ne artikulira u dovoljnoj mjeri aporiju koja je u njoj implicitno sadržana: bol zahtijeva tumačenje da bi bio podnošljiv, ali svako tumačenje rizikuje da domestikuje upravo onu egzistencijalnu oštrinu koja ga čini značajnim. Ovu aporiju rad radikalizuje uvođenjem filozofije Albera Kamiya, koji predstavlja treću poziciju nesvodivu na prethodne dvije. Kami u *Kugi* i *Mitu o Sizifu* odbija da patnji pripiše bilo kakav metafizički ili hermeneutički smisao, ali jednako tako odbija njenu eliminaciju ili ignorisanje. Bol za Kamiya mora ostati lucidno podnesen — bez utjehe tumačenja, ali i bez rezignacije. Paradoks koji se time otkriva jeste da sam čin pobune protiv besmislene patnje — Rijeov uporan rad, Sizifovo vraćanje kamenu — proizvodi nešto nalik smislu koji, međutim, nikada ne smije sebe tako nazvati. Teza rada glasi da suočavanje Šmida i Kamiya otkriva trostruku strukturu paradoksa bola: medicinska objektivacija ukida smisao, hermeneutika sopstva ga obnavlja, a Kamijeva apsurdna lucidnost razotkriva paradoks u samom tom obnavljanju — te otvara mogućnost pobunjene prisutnosti u bolu koja nije ni osmišljavanje ni rezignacija, nego treći put s kojim se svaka filozofija bola mora suočiti.